

TEKNOLOGIYA TA'LIMI MASHG'ULOTLARIDA FANLARARO BILIM BERISHNING HOLATI VA PEDAGOGIK ASOSLARI

Bekmurodova Nodira Jo'rayevna

*TerDUPI Ta'lim tarbiya nazariyasi va metodikasi (Texnologik ta'lim)
mutaxassisligi II- bosqich magistranti*

Annotatsiya: Ushbu maqolada Texnologiya ta'limi mashg'ulotlarida fanlararo bilim berishning holati va pedagogik asoslari bayon qilingan. Fanlararo bilim berishning holati va pedagogik asoslari to'g'risida **tavsiyalar ishlab chiqilgan.**

Kalit so'zlari: O'tmishdan qolgan yodgorliklar, tuzilishi, nerv shaxobchalari, psixologik ensiklopediya, kategorialar.

Аннотация: В данной статье рассмотрены состояние и педагогические основы междисциплинарного образования в классах технологического образования. Разработаны рекомендации по состоянию междисциплинарного образования и педагогических основ.

Ключевые слова: Реликвии из прошлого, строение, нервныеклетки, психологическая энциклопедия, категории.

Annotation: This article discusses the state and pedagogical foundations of interdisciplinary education in the classrooms of technological education. Recommendations on the state of interdisciplinary education and pedagogical foundations have been developed.

Key words: Relics from the past, structure, nerve cells, psychological encyclopedia, categories.

Jamiyatdagi integratsiya jarayonida insonning shaxs sifatida shakllanishi, uzoq umr ko'rishining sabablari inson psixikasining rivojlanishiga bog'liq. Bu borada buyuk ajdodlarimiz Abu Rayxon Beruniy "Otmishdan qolgan yodgorliklar" asarida odamning uzoq umr ko'rishini biologik va irsiy omillar bilan bog'laydi.

Ibn Sino "Tib qonunlari" asarida organizmning tuzilishi, nerv shaxobchalari, psixologik jarayonlar; "Odob haqida" risolasida esa shaxsni shakllantirish to'grisida to'xtaladi.¹

YUsuf Hos Hojibning "Qutadg'u bilig" asarida komil insonni tarbiyalash bosh masala qilib olingan.

¹ 1.Gaipova N.S.va boshqalar. Tikuvchilik texnologiyasi asoslari. T.: —Adabiyotl 2006.O'quv qo'llanma

2.Davlatov K. Mehnat va kasb ta'lim tarbiyasidan amaliy mashg'ulotlar. —Toshkent: O_qituvchi, 1995.

3.Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardayev A muallifligidagi Ta'limda innovatsion texnologiyalar. -T.: O_qituvchi, 2003.

Fransuz psixologi P.Jane (1857 — 1947) psixik rivojlanishning biologik va ijtimoiy munosabatlarini aniqlagan. Uning nazariyasiga asosan inson psixikasi, ijtimoiy munosabatlarga bog`liq. Jamiyat va tabiat o`rtasidagi turli aloqalar insonning o`shishini belgilaydi—deb tushuntirsa, AQSHlik psixolog Dj Bruno (1915), "SHaxsning tarkib topishi bilan ta`lim o`rtasida ikkiyoqlama aloqa mavjud. Insonning kamolot sari intilishi bilim olish samaradorligini oshirsa, o`qitishning takomillashuvi uning ijtimoiylashuvini tezlashtiradi" deb uqtiradi.

K.D.Ushinskiy bolani faqat o`zi qiziqtirgan narsa bilan emas, tevarak atrofga ongli qarashga o`rgatishni, ta`lim jarayonida o`quv materiallarining ma`nosini, mohiyatini, ilmiy asoslarini eslab qolishi va esga tushirish orqali mantiqiy xotira takomillashishini asoslab bergan.

A.Smirnov, esda saqlab qolishning to`g`ri usuli matndagi ma`noli so`zlarni topish, tayanch nuqtani aniqlash, so`zlash uchun reja tuzish, o`tgan mavzularni idrok etgan holda yangi mavzuni takrorlash. Aqliy mehnatda mustaqillikni vujudga keltirmay bilishga intilish, qobiliyatini o`stirish mumkin emas deb xisoblaydi va o`qituvchilarning vazifalaridan biri, o`quvchilarda materialni eslab qolish uchun muayyan intilishni, eslab qolish usullarini, fikr yuritish operatsiyalarni (taqqoslash, tahlil qilish)ni o`rgatishi zarur. Materialni eslab qolish usullarini o`rganish mantiqiy xotira o`shishining garovidir—deb uqtiradi.

I.A.Mironenko XXI asrda zamonaviy insonda bioijtimoiy xarakter ruhiyatini shakllantirish, buning uchun quyi strukturali formatsiyada birlikdagi integratsiya va tizimli tadqiqot ishlarini olib borish imkoniyatini yaratish g`oyasini ilgari suradi. Bu maktablar oldida turgan asosiy muammolardan biri deb hisoblaydi. Maktab bugun dunyoviy fan, til, buyuk insonlar ruhiyatidan uzilgan, izolyatsiyalangan holda bo`lishi mumkin emasligini ko`rsatadi. SHuningdek, L.S.Vigotskiy va S L.Rubenshteynlar "Psixologik ensiklopediya"larida shaxsni ruhiyatini rivojlanishida, dunyo fanlarining roli va ularni to`liq integratsiyasiga sharoit yaratishni ilgari suradilar.

B.G.Ananeva inson tabiati va uning rivojlanish qonuniyatini individuallik konsepsiyasini yaratdi. Inson rivojlanishini integrallovchi ijtimoiy va biologik dastur, hayot yo`li va psixofiziologik rivojlanishi variantini taklif etadi.

Psixologiya fanlari doktori N.Podayakovaning tadqiqotlarida integratsiya jarayonining psixologik asoslari, fikrlashning kategorial tuzilishi ifodalangan. Uning ko`rsatishicha, fikrlashning kategorialar tuzilishini boshlang`ich shakli maktabgacha yoshdagi bolalarda yuzaga keladi, bunda bolaning umumiy ruhiy rivojlanishida o`yin asosiy rol o`ynaydi.

AQSHlik psixolog olimlar S.Bleyk, S.Peyp va M.A.CHoshanovlar ta`lim jarayoni asosidagi neyropsixologik tadqiqotlar olib borganlar. Inson miyasi yarim sharlarining funksiyasini o`rganib (chap qismi—so`z, son, mantiq, analiz; o`ng qismi — obraz, figura. intuitsiya, sintez va boshqalar), buni pedagoglar matematika fanini qo`llab,

o`quvchining bosh miya yarim sharlarining qay darajada rivojlanganligini tekshirganlar. Ular neyropedagogika prinsiplariga—o`qish va bilish miyaning tabiiy rivojlanish mexanizmi, inson miyasining analiz va sintezlash funksiyalari; fazoviy ko`rish, xotira va tizimli "yodlash" kabilarni keltirish bilan birga, o`qitish jarayonida guruhlariga bo`lish, predmetlararo aloqa; mavzuga mos turli integrativ axborotlarni, ko`rgazmali didaktik materiallarni qo`llashning psixologik roli muhimligini ko`rsatganlar. 13

Ta`limda integratsiya jarayonining pedagogik asoslarini, shuningdek, mavzulardagi integrativ yondoshuvni ko`p olimlar o`z tadqiqotlarida asoslashgan.

K.Mit`ko, O.N.SHeglovalar mavzudagi integratsiyaga to`xtalib, integrativ yondoshuv— shunday yondoshuvki, bunda sermazmun o`qitish, uyushgan va metodik birlikdagi jarayonda beriladi.U faqat darsdagina emas, balki bo`limning ma`lum bir mavzusida, o`quv yo`nalshilarida xam beriladi. Har bir kursda, ixtiyoriy mavzuning etaklovchi g`oyasi bo`lishi lozim. Bu g`oya, tushuncha, qonuniyatlarni, nazariyalarni o`rganish jarayonida ularni o`zaro bog`lab borishni taklif etadi.

A.N.Zaxlebniy va M.V.Rijkovlar pedagogikada istalgan variantdagi integrallashgan kursni faqat ikkita zarur yo`nalish asosida —ko`p yo`nalishli va oddiy yo`nalish asosida qurish zarurligini taklif etadilar. Ular bilimlarni integrallashni maktabdagi alohida predmetlar mazmunida, o`quv dasturi, darsliklarni bog`lanishini hisobga olgan holda ishlash lozimligini uqtiradilar.

Biz integratsiyaning mohiyatini aniqlash jarayonida uning falsafiy, pedagogik — psixologik va metodik asoslarini aniqlab oldik. Ma`lumki, o`qitish va tarbiya jarayoni bir-biri bilan uzviy bog`liq, lekin inson shaxsining shakllanishida tarbiya ustuvor ahamiyat kasb etadi. CHunki, tarbiya ta`lim jarayonining barcha majmuini o`z ichiga oladi. Zamonaviy intellektual insonni tarbiyalashda integrativ ta`limning barcha jihatlari (aqliy, ahloqiy, iqtisodiy, mehnat, estetik, gigienik, huquqiy, jismoniy tarbiya)ni qamrab oladi va ularning o`zaro bog`liqligini ta`minlaydi.

Integrativ ta`lim jarayonida o`quvchi, olamning yaxlitligini, koinot, tabiat qonunlarini, tabiat, jamiyat va insonlarning o`zaro munosabatlari xaqida xar tomonlama bilimlarga ega bo`lib kamol topadi. Tabiat go`zalligini his qila olib, undan zavqlanish, e`zozlash ko`nikmalariga ega bo`ladi.

Yuqorida ko`rsatilgan integrativ ta`limni amalga oshirishda, umumiy pedagogik jarayonning barcha tarkibiy qismlari, jamoatchilik, ota-onalar, otaliq tashkilotlari faol ishtirok etishi zarur, degan xulosa kelib chiqadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro`yxati:

1. Gaipova N.S.va boshqalar. Tikuvchilik texnologiyasi asoslari. T.: —Adabiyotl 2006.O`quv qo`llanma .
2. Davlatov K. Mehnat va kasb ta`lim tarbiyasidan amaliy mashg`ulotlar. – Toshkent: O`qituvchi, 1995.
3. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardayev A muallifligidagi Ta`limda innovatsion texnologiyalar. -T.: O`qituvchi, 2003.